

PROJEKT, CZYLI WSZYSTKIE RĘCE NA POKŁAD

DLACZEGO ROBIMY PROJEKT?

Projekt to metoda zdobywania (samodzielnego lub przez współpracę) wiedzy i umiejętności, która pozwala kształtować aktywne postawy wśród młodych ludzi. Projekt tworzymy wszyscy, każdy bierze udział w jego planowaniu i realizacji. Poprzez działanie uczniowie uczestniczą w praktycznym społecznym tworzeniu rzeczywistości, kształtują różnorodne kompetencje, podejmują aktywność społeczną i obywatelską, wspólnie podejmują wyzwania, rozwiązują problemy. Praca metodą projektu, w której odpowiedzialność i samodzielność uczniów odgrywa szczególną rolę kształtuje inicjatywność i przedsiębiorczość, odpowiedzialność za proces i efekty, postawę zaangażowania, nie tylko w proces uczenia się, zdobywania wiedzy i umiejętności, ale też w życie szkoły, społeczności lokalnej, pomoc kolegom i koleżankom, tworzenie wspólnych miejsc nauki, działalności społecznej czy rozrywki. Projekt pomaga uczniom realizować ich potencjał w ramach grupy poprzez podział obowiązków zgodnie z predyspozycjami, zdolnościami i zainteresowaniami poszczególnych członków.

CO TO JEST PROJEKT?

O METODZIE PROJEKTU

Projekt edukacyjny, rozumiany jako metoda nauczania, to zaplanowane i skoordynowane przez nauczyciela, a realizowane samodzielnie przez uczniów zadanie albo cykl zadań powiązanych celem i treścią programu nauczania. Może wspierać realizację programu jednego lub wielu przedmiotów, może też wykraczać poza program. Projekty powinny odpowiadać zainteresowaniom uczniów, wiązać działalność praktyczną z pracą umysłową oraz rozwijać samodzielność w wykonywaniu zadań.

W ramach projektu edukacyjnego uczniowie zbierają potrzebne do wykonania zadania informacje, opracowują je (nie tylko w formie pisemnej), a następnie prezentują innym. Sami podejmują decyzje o wyborze źródeł informacji i sposobie prezentacji. Uczniowie samodzielnie (korzystając jedynie z pomocy nauczyciela) formułują tematy i problemy do rozwiązania.

Nauczanie projektowe wprowadzono w szkołach amerykańskich w początkach XX w. i spopularyzowano w innych krajach, zwłaszcza w Anglii i Danii, gdzie w miejsce tradycyjnego systemu klasowo-lekcyjnego wprowadza się tzw. projekty jako metody nauki i formy pracy dzieci. W Polsce pierwsze próby pracy metodą projektu sięgają 1928 r. Dzięki reformie programowej z 2010 r. projekt pojawił się jako obowiązkowa metoda realizacji części treści nauczania w wybranych przedmiotach (np. wiedza o społeczeństwie w gimnazjum – 20 %, w szkole ponadgimnazjalnej – 10 %). W 2010 roku została wprowadzona jako obowiązkowa w gimnazjum Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 sierpnia 2010 roku, zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych.

Projekt jest doskonałym sposobem zwiększenia motywacji uczniów. Samodzielność w podejmowaniu decyzji, świadomość szczególnej roli i wagi zadań do wykonania, możliwość decydowania o sposobie realizacji zadań powodują, że właściwie nie trzeba dodatkowo zachęcać ich do pracy. Jeśli zaakceptują projekt i poważnie potraktują zaproponowany im kontrakt realizacyjny, mają poczucie podmiotowego traktowania i autorstwa. Jeśli dobrze zrozumieją cele i będą, choćby po części, uważać je za własne, jeśli przewidziane rezultaty i kryteria są jasne i realistyczne, to czują się odpowiedzialni za efekt, a po udanej prezentacji mają prawdziwą satysfakcję. Najlepsze rezultaty osiąga się wówczas, gdy zarówno nauczyciel, jak i uczniowie są przekonani o wartości i użyteczności gromadzonej wiedzy i nabywanych umiejętności.

MODELE PRACY METODĄ PROJEKTU¹

Istnieje kilka modeli pracy metodą projektu, a nauczyciel powinien wybrać ten, który najlepiej odpowiada potrzebom edukacyjnym i zainteresowaniom uczniów, możliwościom organizacyjnym i technicznym, jakie stwarza szkoła, a także stylowi pracy.

PROJEKTY „NA KAŻDEJ LEKCJI”

Nauczyciel może uczynić projekty uczniowskie stałym elementem procesu nauczania i zdecydować, że na każdym zajęciach przeznaczy na nie określony czas (np. 10–15 minut). Podzieleni na małe zespoły robocze uczniowie na kolejnych zajęciach przedstawiają efekty swojej pracy, które są merytorycznie związane z tematami poszczególnych lekcji. Harmonogram pracy uczniów i formy prezentacji należy ustalić na wstępnej lekcji organizacyjnej. Efekty pracy pokazywane w klasie mogą także zostać zebrane (np. pod koniec działu czy semestru) w jedną całość i zaprezentowane w formie wystawy, strony internetowej czy szkolnej sesji naukowej.

PROJEKTY „MODUŁOWE”

W tym wariantcie uczniowie realizują projekty dotyczące wskazanych przez nauczyciela lub wybranych przez siebie pojedynczych modułów tematycznych (np. „Podstawowe umiejętności obywatelskie”, „Środki masowego przekazu”). Zespoły dzielą się tematami i zadaniami, przy czym dany moduł może stać się zadaniem dla jednej grupy lub – równolegle – np. dwóch zespołów. Efekty swojej pracy uczniowie prezentują koleżankom i kolegom na jednej z lekcji poświęconych danemu zagadnieniu (np. w formie wprowadzenia, głównej aktywności na lekcji albo powtórzenia). Ten model zakłada, że metodą projektu zostanie

¹ Artykuł Tomasza Merty i Alicji Pacewicz z *Jak oceniać uczniów? Wskazówki dla nauczycieli*, Warszawa 2010, s. 149-151.

zrealizowanych ok. 5–6 modułów tematycznych w dwuletnim cyklu nauczania, a każdy uczeń weźmie udział średnio w jednym projekcie rocznie.

PROJEKTY „ROZDZIAŁOWE KILKUMODUŁOWE”

Nauczyciel proponuje uczniom realizację projektu dotyczącego kilku (2–4) zbliżonych tematycznie modułów. Zespoły uczniowskie zajmują się poszczególnymi problemami, zawartymi w treści modułów połączonych w większą całość, a cały projekt trwa zwykle ok. 4–6 tygodni. Nauczyciel może zrealizować jeden dłuższy lub dwa krótsze takie projekty w ciągu roku szkolnego, a każdy uczeń bierze udział w jednym lub w obu projektach. W trakcie pracy nad projektem nauczyciel powinien przeznaczyć część kilku lekcji (np. 10–15 minut na 2–4 lekcjach) na konsultacje i monitorowanie pracy uczniów. Podobnie jest w projektach semestralnych (patrz niżej), z tym że tu liczba konsultacji powinna być większa.

PROJEKTY „SEMESTRALNE”

Nauczyciel wybiera jeden z „dużych” obszarów tematycznych np.: Polska w Europie i świecie; gospodarka i praca. Wiedza z wybranego obszaru jest uczniom przekazywana głównie metodą projektu i może to trwać nawet cały semestr, w każdym razie warto zadbać o to, by projekt „semestralny” objął kilka modułów tematycznych. Podzieleni na zespoły uczniowie realizują ustalone z opiekunem zadania: mogą prezentować na kolejnych lekcjach prace dotyczące najważniejszych treści i umiejętności z danego obszaru (np. „Współpraca i konflikty międzynarodowe” oraz „Problemy współczesnego świata”) albo systematycznie przygotowywać się do jednej lub dwóch dużych sesji naukowych (klasowych, szkolnych lub otwartych), prezentacji czy debat, w trakcie których będą przedstawiać swoje dokonania innym, a zarazem uczyć się nawzajem.

PROJEKTY „DLA SZCZEGÓLNIE ZAINTERESOWANYCH”

Mogą to być projekty węższe tematycznie, zgłaszane i realizowane przez kilkoro uczniów szczególnie zainteresowanych jakimś problemem, np. dotyczące własnej szkoły, miejscowości, mediów, wyborów czy globalnego Południa. W tym modelu nauczyciel powinien jedynie zadbać o to, by projekty realizowane i prezentowane przez uczniów w ciągu całego cyklu nauczania odnosiły się do ok. 20% treści zawartych w podstawie programowej i by każdy uczeń mógł uczestniczyć w jednym projekcie w ciągu każdego roku nauczania.

Uwaga: dyrektorzy szkół i nauczyciele wiedzy o społeczeństwie mogą rozważyć wykorzystanie dodatkowej godziny pracy nauczyciela właśnie na prowadzone metodą projektu zajęcia pozalekcyjne, rozwijające obywatelskie i społeczne zainteresowania uczniów.

OD CZEGO ZACZAĆ PROJEKT?

WPROWADZENIE DO PROJEKTU

Zanim uczniowie przystąpią do realizacji projektu nauczyciel określa jego zakres tematyczny i przedstawia uczniom, nawiązując do wiedzy i umiejętności, które już zdobyli (np. na wcześniejszych zajęciach czy na poprzednim etapie edukacyjnym) oraz rozmawiając o ich własnych doświadczeniach. Musisz zainteresować grupę uczniów wybraną przez Ciebie tematyką tak, by chcieli pogłębiać samodzielnie - za pomocą metody projektu - swoją wiedzę, rozwijać zainteresowania, zdobywać i doskonalić umiejętności. Wyjaśnij uczniom, na czym polega praca metodą projektu. Pomóż w organizacji zespołów oraz ustalaniu zasad współpracy w grupie (zwróć uwagę uczniów na jedną lub dwie przykładowe umiejętności np.: uważne słuchanie każdej osoby, uprzejme wyrażanie niezgody, dbanie, by wszyscy byli zaangażowani w pracę, by każdy w grupie czuł się ważny itp.). Dzięki dobrze zaplanowanemu wprowadzeniu można sprawdzić, jakie zagadnienia mogą być dla uczniów najbardziej interesujące.

Sposób wprowadzenia uczniów w tematykę zawsze będzie zależał od poziomu i możliwości uczniów, z którymi realizujesz projekt. Ważne jest, by we wprowadzeniu wykorzystać atrakcyjne narzędzia, propozycje ćwiczeń, tematy do dyskusji a także nawiązywać do wiedzy i umiejętności, które uczniowie już posiadają.

W zależności od tego, jaki zakres tematyczny wybierzesz, możesz:

- przeprowadzić lekcję (zgodnie z programem nauczania) lub proste ćwiczenie pokazujące temat,
- obejrzeć film poświęcony wybranym zagadnieniom lub prezentujący określony problem,
- zorganizować wycieczkę do wybranej instytucji,
- przeprowadzić terenową wyprawę po okolicy,
- wspólnie obejrzeć lokalne wydania gazet lub stronę internetową miejscowości,
- przeprowadzić minisondaż wśród uczniów szkoły lub rodziców i przyjrzeć się jego wynikom,

Polecamy: Ćwiczenie „Od czego zacząć, czyli ewaluacja jest dobra na wszystko.” dostępne na stronie: www.ceo.org.pl/solidarna/sciezka-edukacyjna/etap-II-spoleczna

Uczniowie pracując w grupach dokonują ewaluacji już przeprowadzonych działań i zastanawiają się w jaki sposób wykorzystać swoje doświadczenia.

Dobry projekt jest jak...

A dla Ciebie? Jak co?

Jak młotek! To tylko narzędzie, które pomaga Wam zbudować „miejsce spotkań” / „dom”, nie jest celem samym w sobie.

Jak Twoje ulubione danie! Lubisz je, masz na nie zawsze ochotę, chcesz się nauczyć samodzielnie je przygotowywać, najlepiej smakuje, gdy jesz je razem ze znajomymi.

Jak niezapomniane wydarzenie! W rok po jego zakończeniu wciąż o nim pamiętasz, wciąż ma dla Ciebie znaczenie.

Jak Twój pomysł! Wpadasz na niego, chcesz go rozwijać i wprowadzić w życie, czujesz, że należy do Ciebie.

Jak konsola do gier! Interaktywny, uczysz i bawisz, możesz to robić ze znajomymi, zdobywasz nowe umiejętności i wiedzę – wchodzisz na kolejne levely.

Jak piosenka hip-hopowa! Mówisz o ważnych sprawach, w sposób zrozumiały i przemawiający dla osób, które jej słuchają.

Jak kolor zielony! Powstaje z połączenia niebieskiego i żółtego, potrzebna jest współpraca, by uzyskać upragniony odcień.

Jak udany dzień! Po jego zakończeniu czujesz, że wydarzyło się wiele ciekawych rzeczy, wiele zaskakujących spotkań, aż nie do uwierzenia!

JAK STWORZYĆ ZESPÓŁ PROJEKTOWY I ZMOTYWOWAĆ MŁODZIEŻ DO ANGAŻOWANIA SIĘ?²

Każdy projekt jest doskonałym sposobem zwiększenia motywacji uczniów i uczennic do dalszego rozwoju, uczenia się. W trakcie trwania projektu pojawia się jednak zawsze taki moment, w którym motywacja do dalszych działań w zespole spada. Warto się wtedy zatrzymać i zastanowić, jakie są tego przyczyny i jak możemy temu zaradzić. Wiele można zrobić już na początku wspólnej pracy z zespołem, dbając o to, aby uczniowie i uczennice czuli potrzebę zaangażowania się w działanie. Aby o to dbać, potrzebna jest nam wiedza, czym tak naprawdę jest motywacja i na czym polega ta zewnętrzna i wewnętrzna, szczególnie w kontekście pracy nad projektem. Motywacja - to gotowość do podjęcia określonego działania, wzbudzona potrzebą, to siła, która napędza do osiągnięcia celów. Kluczowe jest to, w jaki sposób osiąga się tę gotowość (poprzez czynnik zewnętrzny np. ktoś czegoś od nas oczekuje lub wewnętrzny np. chcę coś zmienić w

² Materiał programu Młody Obywatel: www.ceo.org.pl/mlodyobywatel

moim najbliższym otoczeniu) i czyja potrzeba ma być realizowana w podejmowanym działaniu. Istnieją dwa rodzaje motywacji³:

- zewnętrzna/kontrolowana – opiera się na motywowaniu do działania przez stosowanie kar i nagród, człowiek sam z siebie nie odczuwa potrzeby zrobienia czegoś, jest ona wzbudzona chęcią otrzymania nagrody lub uniknięcia kary np. dodatkowe punkty lub uniknięcie złej oceny. Jest to nagroda warunkowa, zwana przez psychologów wzmocnieniem „jeśli – to” („Jeśli zaangażujesz się w projekt, to masz szansę na lepszą ocenę z historii”). Ten rodzaj motywacji może szybko doprowadzić do tego, że bez nagrody człowiek nie będzie podejmował żadnych oczekiwanych działań. Potocznie mówi się, że to „metoda kija i marchewki”. Człowiek podlegający motywacji zewnętrznej uważa, że musi coś zrobić lub zachować się w określony sposób, jednak sam, bez zewnętrznych nacisków nie czuje takiej potrzeby;
- wewnętrzna/autonomiczna – gdy człowiek dąży do zaspokojenia swoich własnych potrzeb, które sam odczuwa. Wykonanie zadania dostarcza wówczas nagrody wewnętrznej, satysfakcji, podnosi poczucie własnej wartości.

W przypadku działań młodzieży na rzecz swojej społeczności lokalnej, zmiany otaczającej ich rzeczywistości, motywacja, aby była długofalowa, powinna wynikać z wewnętrznej chęci do działania. W kontekście zaangażowania młodzieży w działania obywatelskie (których celem jest kształtowanie odpowiednich postaw, np. solidarności czy zaangażowania), motywacja kar i nagród nie sprawdza się z jeszcze jednego powodu. Jeżeli trzeba zachęcać młodzież nagrodami, oznacza to, że takie działanie nie jest dla niej czymś przyjemnym i interesującym. Należy działać tak, aby nasz zespół projektowy czuł, że wybiera takie działanie, które będzie dla niego ciekawe i angażujące i w którym będzie się chciał realizować, bez stosowania „kija i marchewki”. Aby tak się stało, młodzież powinna mieć przekonanie do jego celowości. O to można zadbać już w momencie, kiedy młodzież wybiera temat projektu. Tutaj jasno powinniście sobie określić, jaki cel ma mieć wasz projekt.

Naukowcy Deci i Ryan⁴ badali istotę motywacji i poprzez szereg badań doszli do wniosku, że najmocniejszą i dominującą siłą napędową jest wewnętrzna motywacja oparta na zadowoleniu i poczuciu kreatywności człowieka wykonującego jakies zadanie. Według badań ludzie mają trzy wrodzone potrzeby psychologiczne, których zaspokojenie powoduje, że są zmotywowani i chętni do działania: potrzebę kompetencji, potrzebę autonomii oraz potrzebę związku z innymi ludźmi. Pracując z zespołem metodą projektu, warto zadbać o zaspokojenie tych trzech potrzeb u osób zaangażowanych w projekt. Wtedy uczniowska motywacja utrzyma się aż do samego końca.

Jak można wykorzystać to w pracy projektowej? Aby zaspokoić potrzebę kompetencji należy dawać młodzieży zadania adekwatne do ich możliwości, wiedzy, umiejętności i zainteresowań. A najlepiej, aby osoby

³ Źródło: <http://www.iuw.pl>

⁴ Źródło: http://www.ptde.org/file.php/1/Archiwum/XVI_KDE/stercz_burcz_tuchols_konwin_gminska.pdf

z zespołu same mogły zdecydować za jakie działanie chcą być odpowiedzialne. Zadania za które uczeń czy uczennica jest odpowiedzialny nie powinny być ani za trudne ani za łatwe. Kiedy młodzież musi zrobić coś, co przekracza jej możliwości, odczuwa niepokój, niechęć do dalszego działania. Może maskować to wycofaniem, arogancją. Natomiast gdy zespół musi zrobić coś poniżej swoich możliwości, rezultatem jest nuda, która zabija wszelką kreatywność. Warto o tym pamiętać, rozdzielając zadania w projekcie. Aby zaspokoić potrzebę autonomii, należy dawać młodzieży możliwość wyboru. Nawet jeśli nam wydaje się, że powinniśmy zająć się danym tematem, warto zapytać o zdanie samą młodzież. Zajęcie się tematem proponowanym przez młodzież lub włączenie jego elementów w poprzednie plany, wpłynie pozytywnie na motywację grupy. Młodzież poczuje, że ich zdanie jest ważne i jest brane pod uwagę. Poczucie autonomii wywiera ogromny wpływ na wydajność i nastawienie młodego człowieka, sprzyja wytrwałości, zmniejsza ryzyko wypalenia się czy rezygnacji. Autonomia prowadzi do zaangażowania, a przecież o to właśnie nam chodzi. Warto dać grupie autonomię przy wyborze zadania, czasu, sposobu pracy nad nim. Można przygotować kilka zadań czy tematów – niech każdy wybierze ten, który mu najbardziej odpowiada. Warto zaproponować kilka metod rozwiązania problemu i formy pracy również niech będą do wyboru. Aby zaspokoić potrzebę związku z innymi ludźmi, warto stworzyć zespół, którego członkowie uzupełniają się nawzajem, w którym każdy ma do wykonania zadanie i czuje się kompetentny. Dzięki temu uczniowie i uczennice przekonają się, że pracując w zgranym zespole, mogą osiągnąć więcej.

WSKAZÓWKI, JAK MOTYWOWAĆ GRUPĘ DO DZIAŁANIA W PROJEKCIE:

- **Doceniaj:** nie oszczędzaj na pochvale zarówno w trakcie realizacji projektu, jak i po jego zakończeniu. Podkreślaj każdy osiągnięty przez uczniów i uczennice sukces. Doceniaj wszystkich, którzy pracują w projekcie.
- **Promuj osiągnięcia:** zainteresuj dyrekcję i rodziców tym, co robi zespół. Możesz też opisać osiągnięcia grupy w gazecie szkolnej lub na stronie internetowej szkoły.
- **Sprecyzuj cele:** pamiętaj, aby Twój zespół zawsze rozumiał cel danego działania i był co do niego zgodny.
- **Zarażaj optymizmem:** dziel się z zespołem swoim entuzjazmem i energią. Unikaj stwierdzeń „nie uda się” czy „nie dacie rady”. Gdy widzisz, że jakiś pomysł jest trudny do zrealizowania, staraj się naprowadzić grupę na lepsze rozwiązanie.
- **Pozwól na błędy:** nawet jeżeli pomysły uczniów czy uczennic są z góry skazane na niepowodzenie, ale bardzo chcą je realizować, pozwól im na to. Gdy pomysł się nie uda, młodzi ludzie będą w przyszłości ostrożniejsi. Ale będą wiedzieć, że Ty będziesz im towarzyszyć zarówno w sukcesie jak i niepowodzeniu.
- **Unikaj rutyny:** wyznaczaj zadania, które nie będą ciągle się powtarzać, a pozwolą spojrzeć na dany problem z innej, nowej perspektywy i mogą obudzić np. pasję do działania w konkretnym obszarze tematycznym.

- **Proponuj nowatorskie formy pracy:** nawet jeśli zadania do wykonania są proste np. jeśli uczniowie i uczennice mają nauczyć się wiersza na pamięć, mogą nagrać swoją recytację, zgromadzić kilka rekwizytów, które mogą się przydać podczas prezentowania wiersza.
- **Rozwiązuj problemy na bieżąco:** znajdź czas podczas spotkań projektowych, na twórcze rozwiązywanie problemu, który pojawił się podczas pracy nad projektem. Nawet zwyczajna burza mózgów, gdzie każdy może podzielić się swoim pomysłem i nie jest oceniany, rozbudza kreatywność i motywuje.
- **Rozmawiaj o obawach:** wspólnie z zespołem szukaj pomysłów na radzenie sobie z trudnościami.
- **Utrzymuj kontakt:** zadбай o to, aby regularnie spotykać się z grupą. Spotkania, nawet te krótkie, są szansą na podjęcie decyzji, omówienie najnowszych ustaleń i rozwiązanie problemów.
- **Zadbaj o atmosferę spotkań,** kiedy masz szansę na bezpośrednie zmotywowanie całej grupy. Możesz rozpocząć spotkanie od pytania, na które każdy odpowie, np. „Co dobrego przydarzyło Ci się w tym tygodniu?”. Takie ćwiczenie buduje atmosferę bezpieczeństwa w grupie, wzbudza zaufanie uczniów i uczennic do opiekuna/-ki i do zespołu oraz uczy wzajemnego słuchania. A Tobie pozwala się zorientować, co dzieje się w Twoim zespole.

KILKA ĆWICZEŃ NA MOTYWACJĘ ZESPOŁU

ĆWICZENIE I

Proponujemy proste ćwiczenie, które pozwoli Ci zorientować się, jaki jest poziom motywacji w Twoim zespole i zobaczyć indywidualne potrzeby poszczególnych osób.

Co będzie potrzebne: tablica, kreda, kartki papieru, długopisy

Opis ćwiczenia: napisz na tablicy poniższe zdania i poproś członków i członkinie o to, aby samodzielnie dokończyli poniższe zdania:

- Najbardziej w projekcie lubię...
- W pracy nad projektem moje obawy budzi...
- Za swój dotychczasowy sukces w pracy nad projektem uważam...
- Największą radość w pracy nad projektem sprawia mi...
- Moją motywację do pracy w projekcie zwiększa...
- Moją motywację do pracy w projekcie zmniejsza...

Gdy uczniowie i uczennice dokończą zdania zaproponuj, aby przez chwilę w dobrowolnych parach podzielili się swoimi odpowiedziami. Zbierzcie się w kręgu i zaproś ich do podzielenia się zdaniami, niech zrobią to osoby chętne. Poświęć sporo czasu na zdanie dotyczące obaw najlepiej zapisując je na tablicy, wspólnie poszukajcie sposobów na ich rozwianie. Ty również możesz się przyłączyć do ćwiczenia. To świetna okazja do pokazania grupie pozytywnego nastawienia do realizacji projektu właśnie razem z nią!

ĆWICZENIE II

Poprzednie ćwiczenie pozwalało popracować nad indywidualną motywacją. Teraz warto przyjrzeć się motywacji z perspektywy całej grupy. Proponujemy proste ćwiczenie na podwyższenie motywacji Twojego zespołu.

Co będzie potrzebne: duży arkusz papieru, kolorowe flamastry

Opis ćwiczenia: podczas spotkania z grupą zaproponuj dyskusję o tym, dlaczego realizowany przez nich projekt jest ciekawy. Na powieszonym arkuszu papieru poproś, aby każdy odrysował swoją dłoń i w niej napisał, co lubi w projekcie lub co uważa za dotychczasowy sukces. Następnie zaproponuj rozmowę w parach. Poproś, aby dwójkami zastanowili się, co jeszcze można dopisać na arkuszu. Na koniec podsumuj zebrane informacje. Tak powstały plakat powieś w widocznym miejscu. Na kolejnych spotkaniach Twoja grupa może dopisywać na plakacie kolejne sukcesy, co zwiększy jej motywację do dalszej pracy.

ĆWICZENIE III

Celem tego ćwiczenia jest stworzenie przez twój zespół listy cech projektu, które czynią go wyjątkowym oraz zobaczenie przez uczniów i uczennice jakie kompetencje posiadają jako grupa. Zespołowe przyjrzenie się temu spowoduje, że zobaczą potencjał, który tkwi w zespole.

Co będzie potrzebne: duży arkusz papieru, kolorowe flamastry

Opis ćwiczenia: podczas spotkania z grupą zaproponuj dyskusję o tym, dlaczego realizowany przez nich projekt jest wyjątkowy oraz jakie kompetencje i umiejętności posiada grupa. Podziel zespół na dwie grupy. Następnie poproś jedną grupę o narysowanie wielkiego kwiatu, a drugą o narysowanie głowy człowieka. Grupa, która narysowała kwiat, wpisuje w jego środek pytanie „Co czyni nasz projekt wyjątkowym?”. Po czym zastanawia się nad możliwymi odpowiedziami na to pytanie, np. temat, miejsce, grupa docelowa, konkretne działanie. Każdą odpowiedź wpisuje w osobne płatki kwiatu. Druga grupa zastanawia się nad tym, jakie kompetencje posiada zespół projektowy. Swoje pomysły wpisują w narysowaną głowę, która jest ma wyrażać potencjał całej grupy, np. dobra energia podczas spotkań, konkretne umiejętności poszczególnych osób. Na koniec poproś przedstawiciela/-kę każdej grupy o podsumowanie zebranych informacji. Tak powstałe plakaty powieś w miejscu waszych spotkań. Na kolejnych spotkaniach Twoja grupa może dopisywać na plakacie kolejne elementy czyniące wasz projekt wyjątkowym, co zwiększa motywację do dalszej pracy.

WYBÓR TEMATU PROJEKTU EDUKACYJNEGO

Uczniowie – po wprowadzeniu przez nauczyciela w zakres tematyczny - zastanawiają się nad tematem projektu. Formułują konkretne propozycje, które - w razie konieczności – pomagasz wybrać i odpowiednio określić. Decydując o temacie można wykorzystać różne możliwości: przygotowujesz sam/a wstępną listę tematów, przedstawiasz ją uczniom, a oni wybierają temat, nad którym chcieliby pracować; w klasie odbywa się dyskusja lub formułowanie różnych możliwych tematów projektów i uczniowie wybierają z utworzonej listy temat dla siebie; Ty sam/sama jako nauczyciel określasz jeden temat projektu, który będzie realizowany przez wszystkich uczniów, ale zostawiasz dowolność w jego rozwijaniu i opracowaniu. Temat i problem, którego rozwiązaniem będą zajmowali się uczniowie, określacie wspólnie. Możliwa jest taka sytuacja, że temat od razu zostanie sformułowany w postaci problemu do rozwiązania przez uczniów. Wtedy temat i problem będą brzmiały tak samo.

Projekty o profilu badawczym, z problemem w formie otwartego pytania uczą szukania informacji i analizowania ich, krytycznego myślenia, stawiania hipotez i ich sprawdzania, a także przedstawiania i obrony wybranych rozwiązań. Inny charakter mają projekty zadaniowe, w których większą wagę uzyskują praktyczne działania uczniów, a nie badania i analiza (np. uczniowie mogą zorganizować dwugodzinną grę terenową. Uczniowie zdobywają nowe doświadczenia i ważne umiejętności, związane z organizacją gry, uzyskują wiedzę na wybrany temat przygotowując zadania). W projekcie społecznym grupa uczniów wybiera problem ważny dla społeczności lokalnej. Bada go i prowadzi działania, które mają pomóc go rozwiązać lub ograniczyć. Problem może dotyczyć poszukiwania sposobów uczenia innych (projekt wzajemnego nauczania), informowania lub przekonywania innych do jakiejś idei (projekt medialny). Prowadząc tego typu projekty uczniowie organizują pokazy, doświadczenia, atrakcyjne gry dydaktyczne i turnieje pozwalające ich koleżankom i kolegom powtórzyć lub utrwalić wiadomości i umiejętności. Przygotowują też medialne kampanie – strony internetowe czy przewodniki.

Czym chcecie się zajmować? – burza mózgów

Zaproponuj uczniom burzę mózgów. Zadaj im pytanie, czym chcą się zajmować? Co ich interesuje? Odpowiedzi wpisujcie w schemat narysowany na tablicy lub flipcharcie. Następnie poproś, by każdy uczeń postawił kropkę przy temacie, którym chciałby się zajmować. Zsumujcie liczbę kropek przy poszczególnych pomysłach. Zapiszcie trzy najpopularniejsze tematy na trzech osobnych kartach papieru. Do każdego z tematów dopiszcie wszystkie konkretne wątki, które was interesują. Wybierając ostateczny temat uczniowie powinni określić, który jest według nich: najbardziej interesujący (zawsze chcieli się dowiedzieć czegoś na ten temat), im najbliższy (dotyczy tego, co jest dla nich ważne); realny (grupie uda się go zrealizować).

CELE I PLAN DZIAŁAŃ

Przed przystąpieniem do pracy w ramach projektu zespół uczniów realizujących projekt powinien odpowiedzieć na następujące pytania:

- Dlaczego będziemy się zajmować właśnie takim projektem?
- Co dobrego przyniesie jego realizacja? Kto skorzysta na jego zrealizowaniu?
- W jaki sposób będziemy pracować? Jak się zorganizujemy do pracy?
- Kto jest odpowiedzialny za realizację?
- W jakim czasie będzie realizowany i kiedy możemy się spodziewać rezultatów?
- Kto może nam pomóc?
- Jakie zewnętrzne warunki muszą być spełnione?
- Jakie są ewentualne koszty realizacji?

Następnie uczniowie - z Twoją pomocą – określają cele, które wyznaczą kierunki i sposoby działania poszczególnych zespołów. Odpowiadają na pytania: czego chcemy się dowiedzieć? (cele poznawcze) oraz co chcemy osiągnąć? (cele praktyczne). Grupy projektowe planują swoje działania zgodnie z celami swojego projektu. Podczas planowania uczniowie powinni określić osoby odpowiedzialne za ich wykonanie, a także formę i termin prezentacji końcowej. Dla każdego zadania warto określić czas i zasoby potrzebne do jego realizacji.

JAK ZAPLANOWAĆ PROJEKT?⁵

Dobry plan to połowa sukcesu. Ułatwia pracę i mobilizuje do działania wszystkich członków grupy. W waszej pracy pamiętajcie o zasadzie „5P”. Prior Planning Prevents Poor Performance znaczy dosłownie „wczesne planowanie zapobiega złemu wykonaniu”. Dobrym pomysłem na skutecznie zaplanowanie realizacji projektu jest tabela, do której powinniście wpisać:

- wszystkie (nawet najmniejsze) działania, które musicie wykonać, by zrealizować projekt
- imiona osób, które wykonają poszczególne zadania
- terminy wykonania poszczególnych działań.

Pamiętajcie, że im bardziej szczegółowo będzie wasz plan rozpisany, tym bardziej będzie dla was użyteczny. Przy planowaniu zakładajcie, że dane działanie zajmie wam 20% więcej czasu niż wydawałoby się – rzeczywistość niejednokrotnie potrafi płatać figle.

⁵ Artykuł przygotowany przez Juliana Radziewicza

Wypisywanie działań składających się na wasz projekt możecie podzielić na dwa etapy – w pierwszej kolejności wypiszcie główne działania do zrealizowania (np. zbieranie informacji, tworzenie modelu, prezentacja projektu w czasie szkolnego festiwalu nauki). W drugiej kolejności każde z działań rozbijcie na poszczególne czynności. Przykładowo zbieranie informacji można podzielić na małe zadania: poszukiwanie informacji w internecie, zbieranie wycinków prasowych, spotkanie z ekspertem, opracowanie zebranych informacji i wyciągnięcie z nich wniosków. Wszystkie te dane wpisze do pierwszych kolumn w tabeli planowania. Jeśli macie już listę wszystkich czynności, które trzeba wykonać, zastanówcie się, kiedy będziecie nad nimi pracować. Wyznaczcie początek i koniec dla każdej z nich. Pamiętajcie o logicznej konsekwencji poszczególnych elementów. W ostatniej fazie planowania powinniście dla każdej czynności wyznaczyć jedną osobę, która będzie ją wykonywała lub koordynowała jej wykonanie. Przy wyborze tych osób, weźcie pod uwagę to, co każdy lubi i umie robić. Po co to wszystko? Doświadczenie pokazuje, że jeśli założymy, że zrobimy coś jako grupa w najbliższym czasie, poszczególne osoby zakładają, że robi to inna osoba lub że można to zrobić później... i pojawiają się problemy. Nie obawiajcie się też zmieniać planu – często zachodzą takie okoliczności, których wcześniej nie dało się przewidzieć. Plan ma wam pomóc uporządkować i sprawniej wykonywać zadania, nie powinien być sztywnym, martwym dokumentem. Dzięki tego typu harmonogramowi możecie na bieżąco kontrolować poziom realizacji projektu – dobrze jest na kolejnych spotkaniach poświęconych projektowi wracać do harmonogramu i odznaczać wykonane zadania. żeby z planu można było korzystać w codziennej pracy, musi on być:

- realny (a więc możliwy do wykonania);
- konkretny (a więc będący spisem spraw do załatwienia, nie zaś ujęty w postać ogólnikowych haseł i sloganów);
- elastyczny (a więc możliwy do zmiany, ile razy jakieś okoliczności nas do tego skłonią);
- przejrzysty i czytelny (a więc zrozumiały dla każdego, bo służy każdemu w klasie, jest przez wszystkich realizowany i kontrolowany, jego wykonanie jest oceniane przez każdego, więc każdy powinien wiedzieć, o co chodzi, co było do zrobienia i w jakim celu).

METODA WBS

Przy ustalaniu konkretnych zadań można skorzystać z metody zwanej WBS (ang. Work Breakdown Structure – hierarchia struktury zadań), ułatwiającej precyzyjne rozbiecie projektu na poszczególne działania i zadania.

Kolejne kroki tej metody to szereg pytań i odpowiedzi, które prowadzą do odpowiedzi tak szczegółowej, że nie da się już jej rozbić na komponenty (pytanie „Co musi zostać zrobione, aby osiągnąć A?” gdzie A to cel projektu - odpowiedź „Aby osiągnąć A musi być zrobione B”; pytanie „Co musi być zrobione, aby osiągnąć B?” - odpowiedź „Aby osiągnąć B musi być zrobione C” itd.).

Kroki te należy powtórzyć dla każdego sformułowanego celu. Dla każdego zadania podstawowego, czyli takiego, którego nie można już podzielić na mniejsze, musimy określić czas realizacji i zasoby, jakie będą potrzebne do jego wykonania.

Metoda WBS ułatwia nie tylko precyzyjne określenie zadań podstawowych, pozwala także zdefiniować

METODY MOTYWUJĄCE I AKTYWIZUJĄCE UCZNIÓW

RUNDA BEZ PRZYMUSU

Opis: Zwrócenie się do każdego ucznia po kolei z prośbą o zabranie głosu lub powiedzenie: Pasuję. Cel: Umożliwienie każdemu uczniowi wypowiedzenia się oraz stworzenia sytuacji, w której uczeń odpowiedzialnie decyduje o sobie. Metoda sprzyja skupieniu uwagi uczniów na tym, co mówią inni.

Metodę można stosować do całego zespołu lub jego części. Umożliwia uczniom poznanie różnorodnych opinii. Można z niej korzystać wtedy, gdy mamy różne zdania na ten sam temat lub gdy część osób nie zabiera głosu.

ZADANIA W GRUPACH, ZMIANA GRUP

Opis: Uczniowie zastanawiają się nad problemem w małych grupach zadaniowych, a potem zmieniają grupy i wymieniają się pomysłami zanotowanymi w pierwszej grupie.

Cel: Utrzymanie wysokiego poziomu zaangażowania.

DZIAŁANIE

Uczniowie samodzielnie wykonują kolejne zadania określone w harmonogramie, pracując w małych podgrupach zadaniowych, parach lub indywidualnie. Na bieżąco prowadzą dokumentację swojego projektu. Dokumentację stanowią mogą: karta projektu, karty działań i zadań, zdjęcia, filmy, rysunki, omówienia lektur czy spotkań z ekspertami, przedmioty i materiały związane z tematem projektu, notatki z konsultacji z nauczycielami, refleksje z bieżącej oceny realizacji projektu, wnioski z podsumowania. Spotykają się też w całym zespole projektowym, by na bieżąco śledzić postępy swoich prac i rozwiązywać pojawiające się trudności.

Uczniowie utrzymują stały kontakt z nauczycielem - w formie zespołowych konsultacji (gdy to możliwe - np. przez Internet). Twoim zadaniem jako nauczyciela jest udzielanie uczniom wsparcia i informacji pomagających wykonywać projekt; motywowanie do działania. Sprawdzaj, jak udało im się zrealizować zaplanowane zadania i pomagaj radzić sobie z napotkanymi trudnościami. Zachęcaj do samooceny, proponując, by zastanowili się: ***co i jak zrobili do tej pory? co stanowiło dla nich trudność i jak ją pokonywali? czego się nauczyli?***

SZUKANIE SOJUSZNIKÓW

Poproś uczniów, by zastanowili się, kto może pomóc im w realizacji projektu i jakiego wsparcia mogą oczekiwać od tych instytucji lub osób. Poproś, by poszukali ich wewnątrz szkoły i w społeczności lokalnej. Burza mózgów jest dobrym pomysłem na przeprowadzenie tego procesu. Uczniowie, pracując wspólnie do każdego potencjalnego sojusznika dopisują, w jaki sposób dana osoba lub instytucja mogłaby im pomóc.

Na koniec niech wspólnie zdecydują, do których miejsc i osób chcieliby się udać. Warto wyznaczyć osoby odpowiedzialne za każdego sojusznika, a współpracę z nimi dopisać do harmonogramu w karcie projektu.

METODY MOTYWUJĄCE I AKTYWIZUJĄCE UCZNIÓW

ZAPYTAJ KOLEGĘ

Opis: Uczniowie, którzy potrzebują pomocy, najpierw proszą o nią kolegę lub koleżankę.

Cel: Wzmocnienie poczucia wzajemnego wspierania się uczniów oraz oszczędzanie czasu i energii nauczyciela.

Gdy uczeń prosi o wskazówki warto powiedzieć: Zapytaj kolegę. Metoda ta pomaga budować wśród uczniów atmosferę wzajemnego szacunku i cenięcia siebie nawzajem, przez co zespół staje się zdrową, związaną ze sobą społecznością. Uświadamia uczniom, że każdy w zespole może być kolegą lub koleżanką, jeśli tylko jest właśnie w taki sposób postrzegany. Metodę tę można wykorzystać wprowadzając uczniów w tematykę projektu. Nauczyciel może się też umówić z uczniami, że zanim zwrócą się o pomoc do niego podczas konsultacji w trakcie realizacji zaplanowanych działań - etap III, najpierw zapytają dwie inne osoby.

BUDOWANIE DUCHA GRUPY

Opis: Nauczyciel wygłasza komentarze, które mają na celu wzbudzenie we wszystkich uczniach poczucia własnej wartości, aktywności, inteligentnej samodzielności, chęci do współdziałania w grupie oraz świadomej, otwartej, poszukującej postawy. Są to komunikaty: Doceniam to, Podoba mi się, Jestem z tobą, Rozumiem, co czujesz, Ja też czasami mam kłopoty, Cieszę się kiedy..., Dziękuję ci za..., Podziwiam cię za... itp.

Cel: Pobudzenie wzrostu aktywności, samodzielności, integracji i świadomości grupy.

CO NOWEGO, CO DOBREGO...

Opis: Zachęcenie uczniów by podzielili się z innymi tym, co nowego lub dobrego zdarzyło się w ich życiu.

Cel: Skupienie uwagi uczniów i stworzenie w zespole dobrej atmosfery. Metoda ta buduje atmosferę bezpieczeństwa, a ponadto pomaga w skupieniu uwagi uczniów i uczy ich wzajemnego słuchania.

KARTY MYŚLĘ/CZUJĘ

Opis: Uczniowie anonimowo zapisują osobiste przemyślenia i odczucia, których doznali w danym momencie.

Cel: Rozwijanie samoświadomości oraz tworzenie pełnej szacunku więzi we wzajemnych relacjach.

Metodę tę mogą stosować sami uczniowie podczas spotkań zespołu na wszystkich etapach realizacji projektu. Przydatna jest podczas sytuacji konfliktowych, gdy pojawiają się trudności związane z wywiązywaniem się z obowiązków i powierzonych ról.

PUBLICZNA PREZENTACJA PROJEKTU

Publiczna prezentacja daje uczniom szansę pokazania innym, co zrobili, czego się nauczyli i co potrafią. Część prezentacji może polegać zatem na przedstawieniu doświadczeń, zgromadzonej wiedzy czy umiejętności. Częścią prezentacji może być także publikacja „w sieci”, gdzie zamieszczone zostaną efekty pracy uczniów (np. w formie prezentacji multimedialnych, tekstów, galerii zdjęć, stron internetowych projektu). Popularne są również drukowane, a niekiedy nawet wykonane ręcznie (np. plakaty, makiety) formy prezentacji rezultatów pracy uczniów, pokazane

PLANUJEMY NASZĄ PREZENTACJĘ

Zanim uczniowie wybiorą odpowiedni sposób prezentacji, powinni odpowiedzieć sobie na trzy pytania:

- Czy zależy im bardziej na przekazaniu informacji, czy inspirującym opowiadaniu o swoim sukcesie?
- Czy chcą dotrzeć do dorosłych, czy do osób w swoim wieku?
- Czy chcą dotrzeć do dużej liczby osób, czy w mniejszym gronie opowiedzieć o szczegółach?

jako wystawa, uczniowska konferencja czy szkolnetargi lub festiwal projektów. Nawet jeśli „produkty” projektu można obejrzeć w Internecie, warto zorganizować publiczne wydarzenie dla szerszej grupy odbiorców, innych uczniów szkoły, rodziców, przedstawicieli lokalnej społeczności.

METODY MOTYWUJĄCE I AKTYWIZUJĄCE UCZNIÓW

WYPOWIEDŹ PUBLICZNA

Umiejętność wystąpień publicznych może być przydatna uczniom, np. gdy nauczyciel proponuje godzinną klasówkę, nieświadom tego, że limit klasówek w tym tygodniu został już wyczerpany! Nie sposób również wyobrazić sobie skutecznie działającego radnego czy członka rządu, który nie potrafi formułować własnego zdania, jasno go wyrażać i przekonująco uzasadniać. Wystąpienie publiczne towarzyszy także prezentacji publicznej projektu. Bez względu na okoliczności wystąpienia, zawsze warto pamiętać o podstawowych zasadach:

- Najpierw pomyśl, potem zrób – ta reguła obowiązuje, gdy przygotowujemy się do wygłoszenia przemówienia czy dłuższej wypowiedzi w dyskusji.
- Przed zabraniem głosu trzeba uporządkować we własnej głowie to, co chce się powiedzieć.
- Należy zastanowić się, jak rozpocząć wystąpienie, aby zainteresować i przyciągnąć uwagę słuchaczy, oraz jaka będzie jego główna teza.
- Trzeba też zdecydować, w jakiej kolejności będziemy przedstawiać argumenty. Warto je – w skrótovej formie – zapisać na kartce. Nie chodzi o to, by odczytać całe wystąpienie, ale żeby móc zerknąć na notatki, gdy stracimy wątek albo czujemy, że opuściliśmy coś ważnego.
- Na zakończenie powinniśmy raz jeszcze powtórzyć naszą główną tezę tak, aby wryła się mocniej w pamięć słuchaczy. Dziękujemy też za uwagę i zachęć do zadawania pytań.

I kilka innych wskazówek przydatnych podczas wystąpienia publicznego: mówimy wolno i wyraźnie, nie szepczemy pod nosem, nie używamy skomplikowanych konstrukcji gramatycznych i długich zdań, utrzymujemy kontakt wzrokowy z publicznością, dostosowujemy swój język do odbiorców (mówimy luźnym językiem do młodzieży, ale używamy oficjalnego języka jeśli przemawiasz np. na spotkaniu z rodzicami), unikamy wstawiania do swojej wypowiedzi „yy...”, „Nie?” „Wiesz?”, zmieniamy tempo mówienia, robimy pauzy, uśmiechamy się, używamy anegdotów i cytatów, odwołujemy się do doświadczeń publiczności, jesteśmy wyprostowani, nie kiwamy się itp.

PODSUMOWANIE PROJEKTU

Ważnym elementem pracy uczniów jest podsumowanie rezultatów projektu oraz procesu edukacyjnego, jaki miał miejsce podczas jego realizacji. Jest to zadanie dla nauczyciela, ale przede wszystkim dla uczniów – po prezentacji powinni dokonać samooceny własnego udziału, udzielić informacji zwrotnej pozostałym członkom zespołu, przeanalizować sukcesy i trudności oraz wyciągnąć wnioski na przyszłość.

JAK OCENIĆ PROJEKT I SWOJE ZAANGAŻOWANIE W JEGO REALIZACJĘ?

Po prezentacji, na spotkaniu podsumowującym, poproś uczniów, by spróbowali odpowiedzieć na kilka pytań:

1. Co udało się wam osiągnąć?

Uczniowie wypisują najpierw cele, których osiągnięcie zakładali na początku projektu (lewa kolumna) oraz efekty swojego działania, które widać dzisiaj (prawa kolumna). Dopilnuj, aby pamiętali o tym, co chcieli zmienić i o tym, czego chcieli się dowiedzieć.

2. Jak się wam wspólnie pracowało?

W dwóch kolumnach uczniowie wypisują pozytywne (lewa kolumna) i trudne doświadczenia (prawa kolumna) wspólnej pracy.

3. Czego się nauczyliście?

Poproś uczniów, by zapisali, czego się nauczyli w czasie trwania projektu. Powinni pomyśleć o tym, czego dowiedzieli się o temacie projektu (pierwsza kolumna), o tym, czego nauczyli się na temat pracy w grupie (druga kolumna) oraz o tym, co dzięki pracy w projekcie potrafią teraz zrobić (trzecia kolumna).

4. Co zrobilibyście inaczej, gdybyście zaczęli projekt od nowa?

Uczniowie wypisują wszystkie rzeczy, które wykonalibyście inaczej, gdyby mogli teraz cofnąć czas i raz jeszcze znaleźć się na początku projektu.

METODY MOTYWUJĄCE I AKTYWIZUJĄCE UCZNIÓW

WYMIANA W PARACH

Opis: Uczniowie dobierają się w pary i w nich dzielą się swymi poglądami.

Cel: Ćwiczenie wyrażania swoich poglądów i słuchania innej osoby.

Zachęcanie uczniów do rozmowy o własnych pomysłach znakomicie mobilizuje do aktywności. Wymiana w parach skłania uczniów do sformułowania myśli, które być może nie były jeszcze dosyć klarowne. Metodę tę można stosować aby wymienić opinię, w trakcie dyskusji, aby zmobilizować uczniów do większej aktywności.

ZDANIA PODSUMOWUJĄCE

Opis: Użycie zdań zaczynających się od takich zwrotów, jak: Dowiedziałem się, że..., Zaczynam się zastanawiać..., Zaskoczyło mnie, że..., które pomagają uczniom wyciągnąć najważniejsze wnioski lub zdobyć nowe doświadczenie.

Cel: Nauczanie uczniów formułowania wniosków oraz wyrobienie nawyku uczenia się na podstawie zdobytego doświadczenia.

Ważne jest wyrobienie w uczniach umiejętności samodzielnego wyciągania wniosków z doświadczenia, co pozwala im chwytać sens tego, co robią, skłania do autorefleksji. Metoda ta może prowadzić do ogólnoklasowej dyskusji podsumowującej projekt. Przydaje się też w czasie podsumowywania przez uczniów realizacji konkretnych działań lub zadań.

MATERIAŁY DODATKOWE

Ważne jest, by w pracy z uczniami wykorzystywać atrakcyjne narzędzia, propozycje ćwiczeń, tematy do dyskusji a także nawiązywać do wiedzy i umiejętności, które uczniowie już zdobyli (np. na wcześniejszych zajęciach czy na poprzednim etapie edukacyjnym). Zachęcamy także do tego, by jak najwięcej zadań oddawać w ręce uczniów – także na etapie organizacji i podsumowania projektu. Oto propozycje scenariuszy spotkań: wprowadzającego i podsumowującego, które mogłyby poprowadzić sami uczniowie.

SCENARIUSZ 1. JAK ZORGANIZOWAĆ SPOTKANIE WPROWADZAJĄCE DO PROJEKTU – PROPOZYCJA DLA UCZNIÓW

Zanim umówicie się na spotkanie warto przypomnieć sobie kilka zasad dotyczących prowadzenia spotkań.

- Zawsze ustalajcie godzinę rozpoczęcia i zakończenia spotkania.
- Przed spotkaniem zawsze ustalajcie jego plan – listę tematów, o których porozmawiacie i zdecydujcie, ile czasu zajmą kolejne jego części.
- Na każdym spotkaniu wybierzcie jedną osobę, która będzie je prowadziła – pilnowała programu, przydzielała głos, czuwała nad czasem.
- Na kolejnych spotkaniach osobą prowadzącą może być kolejny członek grupy projektowej.

1. Wybierzcie spośród uczniów prowadzącą lub prowadzącego. Jeśli „na ochotnika” zgłosi się więcej osób, możliwe jest głosowanie.

2. Jeśli wcześniej nie ustaliliście zasad współpracy (kontraktu), zróbcie to teraz – przed rozpoczęciem pracy.

BURZA MÓZGÓW

Burza mózgów to metoda, która pozwala wygenerować bardzo wiele różnorodnych pomysłów. Podstawą tej metody jest jedno pytanie postawione na początku i zapisane na karcie papieru. Pytanie powinno być proste i zrozumiałe dla wszystkich.

Burza składa się z dwóch etapów. Pierwszy to faza zielonego światła – w tym czasie zgłaszamy wszystkie pomysły, które przychodzą nam do głowy – liczy się ilość, nie jakość. Nie krytykujemy swoich pomysłów i nie komentujemy. Wszystkie propozycje trafiają na kartkę.

Drugi etap burzy mózgów – faza czerwonego światła – to czas na weryfikację pomysłów, odrzucenie tych, które uznacie za nie-realne lub mniej wartościowe. Dzięki burzy mózgów często nieoczekiwanie wymyślamy bardzo ciekawe rzeczy!

4. Jeśli udało się wam wybrać trzy tematy, pora je doprecyzować. Zapiszcie tematy na trzech osobnych kartach papieru. Do każdego z tematów dopiszcie wszystkie konkretne wątki, które was interesują. Również tutaj możecie zastosować metodę burzy mózgów. Do każdego z tematów powinniście dopisać przynajmniej kilka zagadnień, które was interesują.
5. Czas na dokonanie ostatniego wyboru. Warto abyście zastanowili się nad propozycjami określając, która z nich jest:
 - a. najbardziej interesujący (zawsze chcieliście się dowiedzieć czegoś na ten temat);
 - b. wam najbliższy (dotyczy tego, co jest dla was ważne);
 - c. realny (waszej grupie uda się go zrealizować).
6. Każdy indywidualnie niech zastanowi się, które z zapisanych przez was wątków spełniają te kryteria. Po raz kolejny postawcie kropki przy wybranych pomysłach. Każda osoba powinna postawić kropki sama, macie do dyspozycji po 3 kropki. Zliczcie swoje głosy.
7. Prawdopodobnie jeden z pomysłów zdobył przewagę. Wybór tematu to bardzo ważna sprawa, dlatego warto, aby teraz każda osoba mogła powiedzieć, czy chce zajmować się tym tematem. Jeśli kilka osób nie jest do niego przekonanych, warto rozważyć wybór tematu, który zgromadził drugą najwyższą liczbę głosów.
8. Pamiętajcie aby wybrany temat projektu uzgodnić z nauczycielem. Możecie to zrobić od razu (jeśli opiekun jest z wami na spotkaniu), możecie też skonsultować się z nim później.
9. Temat swojego projektu – problem powinniście sformułować jako pytanie np.: *Dlaczego polska prezydencja jest taka ważna?* W wybraniu dobrego sformułowania tematu może pomóc wam nauczyciel – opiekun projektu.
10. Podsumujcie ustalenia (temat i problem), umówcie się na kolejne spotkanie (doprecyzujcie datę i godzinę) i podziękujcie sobie za udział w spotkaniu.

SCENARIUSZ 2. JAK ZORGANIZOWAĆ I POPROWADZIĆ SPOTKANIE PODSUMOWUJĄCEGO REALIZACJĘ PROJEKTU - PROPOZYCJA DLA UCZNIÓW

Przed spotkaniem warto przypomnieć sobie kolejne zasady jego prowadzenia.

- Jeśli w czasie spotkania wasza dyskusja staje się gorąca i wszyscy mówią jednocześnie, warto pomyśleć o wybraniu rekwizytu – małej piłki lub nawet markera i wprowadzeniu zasady, że mówi tylko ten, kto ma markera.
- Jeśli w grupie nikt nie chce zabrać głosu w dyskusji jako pierwszy, poczekajcie chwilę. Minuta ciszy na pewno nie zaszkodzi. Prowadzący lub prowadząca nie powinni/-nna denerwować się ciszą.

1. Wybierzcie prowadzącą lub prowadzącego, najlepiej jeśli będzie to kolejna osoba. Ustalcie, kto będzie spisywał wnioski z waszej dyskusji w karcie pracy.
2. W czasie spotkania kolejno odpowiecie na cztery następujące:
 - a. *Co udało się wam osiągnąć?*
 - b. *Jak się wam wspólnie pracowało?*
 - c. *Czego się nauczyliście?*
 - d. *Co zrobilibyście inaczej, gdybyście zaczęli od nowa?*

3. Na arkuszu papieru spiszcie cele waszego projektu, które zapisaliście na samym początku. Taki arkusz możecie również przygotować wcześniej.
4. Niech każdy i każda z was samodzielnie spisz na samoprzylepnych karteczkach typu post-it, co waszym zdaniem udało się osiągnąć w realizacji poszczególnych celów. Swoje odpowiedzi przyklejcie do plakatu z celami.
5. Przedyskutujcie swoje odpowiedzi, wybierzcie te, które powtarzają się najczęściej i te, z którymi zgadza się większość grupy. Powtarzające się odpowiedzi wpiszcie do karty pracy.
6. Podzielcie się na dwójki. Rozmawiając w parach odpowiedzcie na pytanie o dobre i trudne doświadczenia pracy w grupie w projekcie. Najpierw niech jedna osoba opowie o dwóch konkretnych dobrych doświadczeniach pracy w grupie (np. kiedy Łukasz pomógł mi skończyć zadanie na czas i kiedy razem z Mają wymyśliłyśmy plakat) i jednym negatywnym (np. kiedy nie mogliśmy uzgodnić kto pójdzie na konsultacje do nauczycielki fizyki). Potem niech w podobny sposób o swoich doświadczeniach opowie druga osoba.
7. Wydarzenia, o których rozmawialiście w parach spiszcie w grupie na jednym wspólnym arkuszu papieru (osoba robiąca notatki powinna przepisać informacje o nich do karty pracy).
8. W grupie zastanówcie się nad jednym dobrym i jednym złym doświadczeniem odpowiadając na pytanie, dlaczego do niego doszło. Dyskusję powinna poprowadzić osoba prowadząca spotkanie.
9. Następnie zapiszcie na trzech osobnych arkuszach tytuły:
 - a. dowiedzieliśmy się o temacie projektu
 - b. dowiedzieliśmy się o pracy w grupie
 - c. dzięki projektowi umiemy, potrafimy
10. Każda osoba powinna dostać markera. Dajcie sobie 10 minut na to, aby zastanowić się nad odpowiedziami na te pytania. Nie konsultujcie się w tym czasie i postarajcie się nie rozmawiać. Zawsze jak przyjdzie wam do głowy coś nowego, wstańcie i zapiszcie to na odpowiednim arkuszu.
11. Po upływie 10 minut postawcie kropki przy wszystkich tych odpowiedziach (nie swoich), z którymi się zgadzacie. Osoba notująca powinna do karty pracy wpisać najbardziej popularne odpowiedzi.
12. Ostatnie pytanie w karcie pracy dotyczy rzeczy, które zrobilibyście inaczej. Niech każda i każdy was zastanowi się nad odpowiedzią na to pytanie samodzielnie. Każda osoba powinna wymyślić jedną rzecz, którą zmieniłaby w sposobie waszej pracy. Podzielcie się odpowiedziami tłumacząc jednocześnie, dlaczego waszym zdaniem była to rzecz do zmiany.
13. Na zakończenie spotkania niech każdy i każda z was kolejno dokończy zdanie „Nasz projekt uważam za sukces, ponieważ...”. Wszystkie odpowiedzi zapiszcie na dużym plakacie, który możecie zatrzymać lub oddać nauczycielce!
14. Nie zapomnijcie ustalić, jak będziecie świętowali swój sukces!

JAK MOŻNA OCENIĆ REALIZOWANY PRZEZ NAS PROJEKT? – PROPOZYCJE TECHNIK PRZYDATNYCH DLA UCZNIÓW I NAUCZYCIELI

■ RĘCE

Cel: poznanie opinii uczestników na temat różnych aspektów projektu/działania

Poproś uczestników o odrysowanie na kartce papieru własnej dłoni. Na każdym z palców uczestnicy powinni napisać jedną rzecz dotyczącą ewaluowanego wydarzenia/projektu:

- co było najlepszą stroną – na kciuku
- o czym opowiem znajomym – na wskazującym
- co było najsłabszą stroną – na środkowym

- co bym zmienił/a – na serdecznym
- czego się nauczyłem/am (ew. dowiedziałam/em, co było zaskakujące) – na małym

Następnie uczestnicy indywidualnie wypełniają rysunki dłoni, zgodnie z własnymi opiniami.

■ KOŁO EWALUACJI

Cel: szybka metoda służąca poznaniu ogólnej opinii dot. różnych aspektów działania/projektu

Narysuj na dużej kartce papieru koło, podziel je dwoma przecinającymi się liniami na cztery równe części. Każdą część podpisz nazwą zagadnienia, które chcesz, żeby zostało ocenione przez uczestników (np. zdobyta wiedza, praca grupowa, realizacja celów, satysfakcja z udziału).

Zadaniem uczestników jest postawienie w każdej ćwiartce koła kropki oznaczającej ich ocenę danego aspektu/zagadnienia. Im bliżej punktu przecięcia się linii – środka koła, tym lepiej, im bliżej brzegów, a nawet poza kołem – źle.

■ PÓŁKI SKLEPOWE

Na tablicy lub dużej kartce papieru narysuj duży prostokąt, podzielony na trzy-cztery równe części. Rozdaj każdej osobie kilka karteczek samoprzylepnych typu post-it. Powiedz, że przed sobą widzą półki w sklepie – ich zadaniem jest zapełnić je towarem – elementami działania/projektu, które oceniacie. Niech wypiszą wszystkie składowe projektu, które chcą ocenić i umieszczą na odpowiedniej „półce”, przyklejając do flipczarta – im wyższa „półka”, tym lepsza ocena danego elementu.

Następnie rolą prowadzącego jest uporządkowanie naklejonych karteczek – i omówienie – warto pytać się uczestników o niejasne sformułowania.

■ RZEKA PROJEKTU

Na tablicy lub dużej kartce papieru narysuj schematycznie rzekę – od gór do ujścia. Powiedz uczestnikom, że symbolizuje ona zakończony właśnie projekt. Niech pomyślą o swoich uczuciach i doświadczeniach na poszczególnych jego etapach. Mogą je zapisywać na kartkach samoprzylepnych lub pisać w odpowiednim miejscu biegu rzeki. Uczestnicy mogą również uzupełniać rzekę o elementy graficzne, symbolizujące konkretne wydarzenia/momenty przełomowe w projekcie. Następnie wspólnie z uczestnikami omów to, co zawiera rzeka – prosząc o rozwinięcie, uzupełnienie najważniejszych elementów.

■ OŚ OCENY

Za pomocą taśmy malarskiej lub sznurka wyznacz oś pośrodku sali. Na jednym jej krańcu połóż kartkę z napisem 100%, na drugim 0%. Następnie poproś uczestników, żeby przez zajęcie miejsca w wybranym

miejscu osi pokazali na ile procent oceniają poszczególne elementy projektu, warsztatu, wydarzenia (np. w przypadku grupy realizującej projekt: osobista satysfakcja z pracy, zdobyta wiedza/umiejętności, ciekawie spędzony czas, praca zespołowa, współpraca z opiekunem, itp.) Uczestnicy zajmują miejsca na wybranym miejscu osi – ochotnicy uzasadniają, co wpłynęło na zajęcie przez nich tego miejsca.

■ ATOMY

Odmiana osi oceny, służąca do oceny uczuć, emocji uczestników i omówienia przyczyn. Wyznacz na środku sali punkt, który określisz jako jądro atomu. Powiedz, że uczestnicy ustawiają się w pewnej odległości od środka – zależnie jak mocno oceniają swoje zadowolenia, zaangażowanie, zmęczenie, itp. wynikające z udziału w projekcie. Im dalej od środka, tym dana cecha ma mniejsze natężenie. Spytaj uczestników, co sprawiło, że w taki sposób oceniają poziom cechy u siebie.